

УДК 39:392.3

Ковальчук Анастасія,
учениця 9 класу Пилипчанської гімназії
Білоцерківської міської ради Київської області

ОБРЯДИ ТА ЗВИЧАЇ СЕЛА ПИЛИПЧА, ПОВ'ЯЗАНІ З ВАГІТНІСТЮ ЖІНКИ ТА НАРОДЖЕННЯМ ДИТИНИ

Анотація. У статті досліджено звичаї та обряди села Пилипча Білоцерківського району Київської області, пов'язані з пологовою обрядовістю. Авторка звертає увагу на історичну, культурну та обрядову значимість вивчення народних традицій у контексті розбудови української держави та збереження культурної спадщини. Проаналізовано особливості передпологового, власне пологового та післяпологового циклів, систематизовано поради, застереження та забобони, що побутують у регіоні. Методами дослідження стали аналіз наукової літератури, етнографічні спостереження та бесіди зі старожилами села. Дослідженням виявлено специфічні риси місцевої обрядовості, розкрито значення оберегів та магічних дій для забезпечення здоров'я матері та дитини. Практичний етап включив укладення енциклопедії «Заборони і забобони для вагітних жінок». Авторка підкреслює необхідність збереження та передачі наступним поколінням духовного досвіду українського народу.

Ключові слова: народні звичаї; пологова обрядовість; українські традиції; село Пилипча; фольклор.

1. ВСТУП

Глибоке вивчення історії рідного краю українського народу, його родовідних традицій надзвичайно важливе в умовах розбудови суверенної держави. Народження немовляти завжди було важливою подією в житті кожної родини. Здоров'я породіллі та дитини залежить від знань та досвіду, тому вивчення звичаїв і обрядів є актуальним.

Мета статті – представлення результатів дослідження та аналізу звичаїв та обрядів села Пилипча, пов'язаних з вагітністю жінки та народженням дитини, ознайомлення з порадами старожилів нашої місцевості майбутнім мамам, спрямованими на створення спокійного психологічного середовища для породіллі, прийому пологів, вшанування її та новонародженого.

Кожна нація, кожен народ, навіть кожна соціальна група має свої звичаї, що виробилися протягом багатьох століть і освячені віками. «Але звичаї – це не відокремлене явище в житті народу, це – втілені в рухи і дію світовідчуття, світосприймання та взаємини між окремими людьми. А вони безпосередньо впливають на духовну культуру народу. Саме тому народна творчість нерозривно зв'язана зі звичаями народу» [2, с. 3]. Звичаї, мова – це ті найміцніші елементи, що об'єднують окремих людей в один народ, в одну націю. Вони виробилися протягом усього довгого життя і розвитку кожного народу.

Наукова новизна статті полягає у ґрунтовному дослідженні пологових звичаїв і обрядів певної території Київщини (с. Пилипча Білоцерківського району), поглибленні теорії фольклористики щодо народних уявлень, ставлення та специфіки народної обрядовості, пов'язаної із вагітністю жінки та народженням дитини.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що робота поглиблює теорію фольклористики щодо української народної обрядовості. Практичне значення дослідження полягає в тому, що його матеріали можуть бути використані у вивченні

української літератури, народознавства, краєзнавства, фольклористики, у системі виховної роботи; знадобляться тим, хто планує стати батьками.

В усіх народів світу існує повір'я, що той, хто забув звичаї своїх батьків, карається людьми і Богом. Він блукає по світу, як блудний син, і ніде не може знайти собі притулку та пристановища, бо загублений для свого народу. «В українського народу існує повір'я, що від тих батьків, які не дотримуються звичаїв, родяться діти, що стають вовкулаками» [2, с. 4]. Не вчити своїх дітей звичаїв — це такий же великий гріх для матері, як і гріх не молитися Богові. «Усна народна творчість також може слугувати класичним прикладом єдності між усіма українськими землями» [2, с. 4]. Ми, українці, нація дуже стара, і свою духовну культуру наші пращури почали творити дуже давно.

Серед усіх геніальних винаходів людства одне з провідних місць займає сім'я. «Від родини йде життя людини», «Без сім'ї немає щастя на землі», — так говорять у народі. Народження дитини було принциповою подією, тому що ставало фактичним її визнанням. Бездітна сім'я традиційно вважалася неповноцінною. Помисли і мрії українців завжди спрямовані на створення здорової, дружньої, наповненої дитячим сміхом сім'ї. А все починається з весілля...

Весілля у нашому селі було справжнім драматичним дійством, що супроводжувалося музикою, співами, танцями, іграми, набуваючи характеру народного свята. Все починалося зі сватання, коли представники родів молодого й молодої домовлялися про весілля. Невдовзі після цього влаштовували заручини, які починалися з церемонії посаду — у висловленні молодими взаємної згоди на шлюб та в його освяченні. Символами єднання були рушник та хліб. «Молодих виводили на посад, старший староста накривав рушником хліб, що лежав на столі, клав на нього руку дівчини, зверху — руку хлопця і перев'язував їх рушником» [5, с. 34]. Після цього молода перев'язувала старостів рушниками, а всіх присутніх обдаровувала хустками, полотном або сорочками. Між заручинами та весіллям відбувалася підготовка до торжества, обставлена низкою обрядів. Основними тут були дівич-вечір, бгання короваю та запросини. Головним весільним хлібом в українському весіллі був коровай. «Найдраматичнішим моментом весілля — обряд покривання, що символізував перехід молодої до громади жінок та під владу чоловіка — після цього розпочиналися загальні веселощі. Важливою складовою весільної обрядовості досі залишається вінчання — церковне освячення шлюбу» [5, с. 10].

Найбільшим щастям для кожної української родини, як в минулі часи, так і сьогодні, було, є і залишається народження дитини. Адже кожна новонароджена дитина — це символ продовження життя. «З давніх-давен поява немовляти в українській сім'ї супроводжувалася певними обрядами та звичаями, на які така багата українська земля. Упродовж усього часу, аж до появи дитини, українська жінка дотримувалася народних обрядів, традицій та звичаїв, аби вона народилася здоровою та щасливою [6, с. 58]».

Дородові обряди жителів с. Пилипча відображають епоху давніх вірувань. У їх основі лежить трудова обумовленість, розкривається глибина народної психології, яка передавалася з покоління в покоління. Вони направлені на збереження самопочуття вагітної жінки, забезпечення фізичної, розумової та моральної повноцінності новонародженої дитини. Так, вагітній жінці забороняється споживати певні продукти, не дивитися на деяких тварин, обходити стороною калік, сліпих та інших хворих людей. Щоб негативні дії й вади оточуючих людей не перейшли на породіллю, жінку охороняють від нервових потрясінь. Вона, як правило, приховує свою вагітність якомога довше, щоб ніхто не наврочив на неї та її майбутню дитину.

За народними повір'ями, вагітна жінка не повинна сваритися, гнівитися, підтримувати плітки, займатися крадіжками і т. ін., тому що всі ці негативні риси можуть передатись її дитині. Також забороняється переступати через колючі та гострі предмети;

сидіти на ріжку стола; білити і фарбувати оселю; працювати у свята. Засуджується вживання спиртних напоїв, паління; лихослів'я, лукавство, бо за народними поглядами, усі ці якості можуть передатися дитині. «Дані обряди становлять своєрідну систему табу та заборон щодо їжі, місця перебування майбутньої матері, занять чи видів, поведінки, які ґрунтувалися на основі давніх уявлень, збережених у численних забобонах» [6, с. 58].

За народними традиціями, вагітна жінка, в основному, виконує посильну домашню роботу на свіжому повітрі, на городі, в хаті. Важливого значення набуває спілкування молодої вагітної жінки зі своєю мамою, бабусею, рідними та близькими жінками, розмовляє зі своєю майбутньою дитиною, при звичаючи її до світу, у який вона має увійти, засвоює за якимось рукоділлям дитячий фольклор, зокрема колискові, лічилки, примовки

Коліскові пісні позитивно впливають на нервову систему й оберігають від злих сил. Якщо хочете, аби дитині було затишно, щоб росла щасливою – співайте колисанки! Чим менша дитина, тим більше вона потребує колискових пісень, матиного голосу. Для захисту від нечистої сили й пристриту вагітним жінкам радили носити обереги: залізну голку або ніж, друзки від розбитого блискавкою дерева, вугілля, шматочок цегли від печі тощо. «До речі, мішечок із глиною або попелом із печі одразу після народження прив'язували немовляті до ручки, як нині прив'язують бирочки у пологовому будинку» [5, с. 24]. Це робилося для того, щоб духи родинного вогнища оберігали і захищали маля, як і його матір під час вагітності.

Жителька нашого села К.М. Батенко переконала мене в тому, що якщо вагітна носитиме намисто з бурштину, то в неї пологи будуть легкими й вдалимими. Не доведи, Боже, здійснювати вагітній молодиці якісь негативні вчинки! За давнім звичаєм, їй не годилося з'являтися часто на люди, особливо в останні дні перед пологами, бо це має глибокий психологічний і моральний тиск, який переростав пізніше у депресію. Працюючи над даною темою, хочеться для кожного відкрити цей дивний світ звичаїв, який покликаний сприяти нормальному перебігу вагітності, самопочуттю жінки, забезпечити фізичну та духовну повноцінність новонародженого, тобто природну обдарованість (Рис.1).

Рис.1. Система оберегів майбутньої матері

Поява кожного нового члена в сім'ї була великою і радісною подією. Тільки ж на матір і дитину, слабких і безпомічних, у той час чекало немало небезпек від злих сил та людей. Тому треба було їх належно захистити, і робила це колись баба-повитуха, яку запрошував сам батько і неодмінно з хлібом. Вона була однією з найшановніших осіб у селі, уособлювала народну мудрість, практичний лікувально-знахарський досвід. Від її вміння, як тепер від уміння акушера, залежало успішне завершення пологів. «Для сім'ї баба ставала своєю, їй належала головна роль у виконанні обрядів, пов'язаних із народженням дитини, з хатнім святкуванням народження, хрестин, пострижи» [7, с. 58].

«Роди або ж пологи – це обрядові дії, які відкривають цикл власне родильних обрядів» [7, с. 58]. Для того, щоб пологи були легкими і дитині легше було з'явитися на світ, вдавалися до магічних дій. Зокрема, у хаті породіллі відчиняли всі замки, двері, вікна, скрині, розстібали коміри сорочок, розв'язували вузли. Потім обкурювали породіллю зіллям. Найдосвідченіші повитухи використовували і раціональні прийоми народної медицини. «Деякі з них вправно робили породіллі масаж, компреси з навару льону, розтирання маслом, вигрівання гарячим зерном» [4, с. 71-72].

Символічним було обрізання та зав'язування пуповини. Пуповину хлопчика відсікали ножом на сокирі, щоб господарем був, майстром, а дівчинці – на гребені, щоб пряла багато, ткала. Зав'язування пуповини супроводжувалося побажанням дитині здоров'я, розуму, довгого і щасливого життя. Бабуся Катерина Прасол пам'ятає таке побажання: «Зав'язую тобі щастя і здоров'я, і вік довгий, і розум добрий».

Рис.2. Традиції та звичаї.

Безліч найнезвичайніших предметів використовували як обереги, які клали в колиску, у повивальник – шматочок вугілля, декілька зерен, сіль, підсолений хліб, ножиці та ін. У післяпологовий період здоров'я матері й дитини охоронялося від усього злого цілою низкою оберегів. Найпоширенішим в Україні був звичай пов'язувати дитині на ручку червону нитку. Ці обряди становлять своєрідну систему табу та заборон, які ґрунтуються на основі давніх уявлень, збережених у численних забобонах. Зараз, у час розвитку науки, ми рідко звертаємося до них, але, на мою думку, деякі містять зерно істини. Обирати кожному.

Купання немовляти входить до післяпологових процедур. Йому надають великого значення не лише з гігієнічних міркувань, а й з оберегових. Адже вода, за народними

уявленнями, символізує силу і чистоту. У купіль дівчинки додають мед, іноді молока, ромашку, вишневу гілочку, калину, любисток, щоб красивою була. Хлопчикам кладуть коріння дев'ясила, щоб сильними були або й сокиру, любисток, гілочку дуба, барвінок, тую, чорнобривець.

Після пологів провідують молоду маму. Такі відвідини називались одвідками. Велика роль в цьому обряді належала членам громади. Основною метою його є підтримати та вшанувати породіллю. Цю місію виконують тільки жінки, бо участь чоловіків є небажаною. Це стосується і хворих та вагітних жінок. До породіллі не можна йти з порожніми руками, тому їй приносять подарунки, в основному вироби з тіста – вареники, млинці, налисники, пироги або пампушки, метою яких є сприяти швидшому одужанню породіллі.

Звичай прилучення новонародженого до громади є одним з найважливіших подій родильної обрядовості, який нерідко має декілька обрядових дій: ім'янаречення, хрестини та обмивання (зливання), хоча ці обряди можуть виконуватися і окремо. Жителька села Пилипча Ярмола Т.О. переконана, що раніше звичай ім'янаречення пов'язувався з переконанням, що гарно обране ім'я має сприяти щастю та добробуту немовляти: «Є слово, з яким людина не розлучається ніколи. А народиться дитина – до неї це слово приходить першим. Воно має бути дзвінким і красивим. Це її ймення».

За християнським звичаєм, як в минулих століттях, так і нині, в Україні новонароджену дитину охрещують. Хрестини були великою родинною урочистістю, і починалися із запрошення кумів. Куми приходять, одягнувшись у святковий одяг, і приносять із собою хліб, гостинці та «крижму». Прилучення дитини до таїнства хрещення можуть здійснювати тільки куми. Адже за усталеними уявленнями всі причетні до народження дитини є «нечистими» і тому не можуть брати участі у хрестинах. Обряд очищення породіллі мав назву «зливки», який сприяв очищенню від нечистих сил, а також мав гігієнічну мету, адже за християнськими уявленнями, породілля протягом сорока днів була нечистою» [8, с. 41]. Обряд цей виявляється у потрібному зливанні обрядової води на руки породіллі, обливання рук повитухи, взаємне обливання.

Кожна жінка, яка очікує дитину, знає, що в її положенні приречена вислуховувати численні поради від рідних і близьких, і часом – навіть від зовсім незнайомих людей. Серед них більше за все заборон: не роби, не ходи, не дивись, не їж ... Як тут зрозуміти, які з цих настанов виправдані "з медичної точки зору", а які – просто данина віруванням наших прабабусь. Але розібратися все-таки можна, і для цього я зустрілася з молодими, досвідченими мамами, бабусями нашої місцевості, а саме: Надією Вікторівною Кривенькою, Катериною Михайлівною Батенко, Тетяною Олексіївною Ярмолою, Наталією Вікторівною Комарницькою та іншими, спілкуючись, дізналася багато нового.

Добре знається на народних звичаях і традиціях, пов'язаних з вагітністю та народженням, жителька нашого села, мама трьох дітей, бабуся п'яти онуків, Кривенька Надія Вікторівна, яка стверджує, що потрібно дотримуватися цих неписаних законів, щоб народити здорову дитину, тому що вони не вигадані, а сформувалися на основі знань, спостережень багатьох поколінь. На її думку, якщо вагітна їла червоні ягоди, дитина народиться рум'яною, і якщо вона їла рибу – то німою. Зараз ми вважаємо це вигадкою. Але в повір'ї є раціональне зерно, адже червоні ягоди, особливо полуниця, суниця, а також риба та інші морепродукти (креветки, кальмари, мідії) є досить сильними алергенами. Надмірне вживання цих продуктів може призвести до формування у плода схильності до різних видів алергічних реакцій, тому почервоніння на щічках у такої дитини може з'явитися, а ось німота – навряд чи.

Вагітній не можна дивитися на виродків і взагалі на все потворне. Не можна також дивитися на пожежі (і навіть просто на вогонь), бути присутнім на похоронах і взагалі

дивитися на небіжчиків. Навпаки, якщо вона буде часто дивитися на щось гарне, дитина народиться красивою, здоровою. У моєму селі живе цікава бабуса Катерина Прасол. Вона знає безліч забобонів про вагітність. Ось деякі з них. Так, вагітним жінкам забороняється переходити трясовину, бо дитина буде заїкатися. Не можна пити воду після заходу сонця, бо дитина заходитиметься від плачу, а якби мати увійшла у місце, де горіло вогнище, то дитину обсипле кропивниця. Вагітних застерігають, щоб не дивилися на диких звірів чи свійських тварин, а тим більше не били їх, бо у дитини у певному місці буде густий волосяний покрив.

У селі Пилипча особливо застерігають, щоб вагітні дивилися на вогонь, чи злякалися його. Якщо таке трапиться, то у дитини у відповідному місці буде вогняна пляма. Загальнопоширеним є звичай не відмовляти вагітній жінці, коли просила щось допомогти чи позичити. У випадку відмови миші або міль можуть знищити одяг. Бажання (забаганки) вагітної що-небудь з'їсти стараються задовольнити, бо відмова може негативно вплинути на неї та дитину.

Вагітній жінці забороняється виконувати цілий ряд сільськогосподарських та домашніх робіт. Моральна поведінка під час вагітності, психологічний стан жінки, у це щиро вірили завжди, передається дитині. Тому суворо забороняється сваритися, красти тощо. Поширеними є забобони, що виходять з принципів імітативної магії (не зашивати на собі одяг, не вішати нитки на шию, коли вишиваєш, не переступати через перешкоди та ін.). Вагітні жінки, по можливості, ці перестороги виконують, бажаючи народити здорову і гарну дитину (додаток Д).

Жителька села Пилипча Т.О. Ярмола переконана, що не всіх забобонів потрібно дотримуватися. Вона не погоджується, що до пологів не можна купувати дитячі речі. Ця давня заборона має містичне походження: вважали, що, якщо одяг вже приготовлений, то він належить не майбутньому малюкові, а якимось потойбічним силам, і дитині вже не дістанеться. Навряд чи сучасній людині варто слідувати цій традиції. Переконана, що, не подбавши про дитячі речі завчасно, ви будете змушені бігати по магазинах, витрачаючи дорогоцінний час і відмовляючи собі у відпочинку, який буде вам так необхідний після пологів. Якщо ви все ж не хочете заздалегідь готувати посаг для малюка, то корисно ознайомитися з асортиментом дитячих товарів, заздалегідь з'ясувати що, де, почім, а після народження малюка делегувати когось із родичів для придбання заздалегідь вибраних дитячих речей. Звичайно, кожна жінка, яка вагітна, має сама вирішувати: дотримуватися їй народних звичаїв і традицій чи ні.

Рис. 3. Символ лелеки.

У приказках та прислів'ях яскраво відтворений не тільки характер, але й побут, звичаї, уподобання – все, чим сповнене людське буття. «Ці перлини народної мудрості рідко просто констатують якийсь факт, вони рекомендують чи застерігають, схвалюють або засуджують, повчають. Ідейно-тематичний діапазон прислів'їв та приказок такий же різноманітний – колоритний і багатий, як життя» [2, с. 4]. Ці найдавніші зв'язки усної народної творчості інколи краще, ніж підручники історії, знайомлять нас із життям прашурів. У житті не існує якихось всеохоплюючих порад, рецептів на всі випадки. Звичайно, не могли їх виробити й прислів'я та приказки. «Перлини народної мудрості подолали століття, відшліфувались, удосконалились, увібрали в себе досвід поколінь і прийшли до нас – іронічні й дотепні, саркастичні й сатиричні, серйозні й філософські» [2, с. 4].

На моїй вулиці живе Катерина Іванівна Прасол, старожила, шанована жителька села Пилипча, яка стверджує, що є багато прислів'їв та приказок, які увібрали у себе рекомендації, застереження, повчання, які пов'язані з вагітністю, народженням та вихованням дітей. Вона знає їх безліч:

Горе з дітьми, горе й без дітей.

Дасть Бог дітки, дасть і на дітки.

Від малих дітей болить голова, а від великих – серце.

Материн гнів, як весняний сніг: рясно випаде, та скоро розтане.

Материнська молитва і з дна моря підійме.

Кожній матері своя дитина найкраща.

Коли дитини не навчиш у пелюшках, то не навчиш у подушках.

Люби дитину, як душу, а труси, як грушу.

У матері пазуха дереться, дітям ховаючи, а у дітей пазуха дереться від матері ховаючи.

Моя мама, також знає багато прислів'їв та приказок, і вона вчить нас, використовуючи замість повчань влучні вислови. Ось деякі з них:

Добрі діти на ноги поставлять, а лихі і з ніг зваллять.

Нащо ліпший клад, коли в дітях лад.

Малі діти не дають спати, а великі дихати.

Дитину серцем люби, та в руках держи.

Матері кожної дитини жаль: бо котрого пальця не вріж – болить, і цей палець вріж – болить, і цього вріж – всі однаково болять: так і в матері діти – усіх однаково жаль.

І сьогодні я охоче звертаюся до прислів'їв і приказок рідного села, що дісталися нам у спадок від минулих часів і яскраво свідчать про щире вдача і кмітливість українського народу.

Нами було зібрано звичаї та прикмети, які найчастіше зустрічаються у селі Пилипча, та укладено невелику «Енциклопедію заборон і забобонів для вагітних жінок».

Передпологовий період:

- Шити і в'язати вагітній жінці, за народними прикметами, не можна.
- Вагітній перед пологами стригти волосся не можна: дитина може народитися мертвою.
- Не можна замальовувати вигляд вагітної (а значить, і фотографуватися): дитина може мертвим народитися.
- Вагітній не можна дивитися на страшних звірів і виродків: дитина виродком буде.
- Не можна вагітній їсти плоди-двійчатки і яйця з двома жовтками: двійнята народяться.
- По п'ятницях волосся вагітної розчісувати не можна.
- Сама вагітна не повинна дитині придане готувати, а то він мертвим народиться.
- Вагітна не повинна їсти тайком: дитина народиться полохливим або злодієм.
- Про день і годину пологів чужим не можна говорити (Додаток Е).
- Вагітна не повинна сидіти на порозі.
- Через поліно крокувати – важко дітей народжувати; не можна вагітною через вікно перелазити: пологи важкими будуть.
- Легкі три місяці вагітності – хлопчик народиться, важкі – дівчинка. Лівою ногою вперед вагітна виступає – хлопчик народиться, правою – дівчинка.
- Вагітну жінку зустріти – до удачі, уві сні побачити – до успіху.
- Не можна при вагітній лаятися: дитина з родимкою народиться.
- Ім'я майбутньої дитини потрібно тримати в таємниці.
- Вагітним не можна грати і брати на руки кішку, бо в дитини буде багато ворогів.
- Якщо вагітна їсть червоні ягоди, то дитинча народиться рум'яним.
- Вагітним не можна сидіти нога на ногу: дитина народиться з кривими ніжками.
- Вагітній не можна піднімати руки вище за голову, не можна вішати завіси і розвішувати самій поפרану білизну: дитина може заплутатися в пуповині.
- Хлопчик: живіт «огірком», більш спокійний, мало крутиться.
- Дівчинка: на обличчі мами з'являються плями і припухлості (дочка красу забирає), часто штовхається, неспокійна.
- До пологів не можна купувати і приносити в дім дитячі речі.
- Вагітній не можна спати на спині: малюк може задихнутися.
- Під час вагітності не можна приймати ванну.

Період народження дитини:

- У сорочці народився – щасливий.
- На одязі породіллі не повинно бути вузлів.
- Той, хто народився в молодика, буде жити довго і щасливо.
- Новонародженого відразу треба на вивернутий кожух покласти - тоді багатим буде.

Післяпологовий період:

- Потоне в купелі віск з волоссям немовляти – дитина незабаром помре.
- Не треба підкидати дитини після заходу сонця: він буде погано спати.
- Не треба малих дітей цілувати: німими можуть стати.
- Випав у дитини зуб треба кинути в кут.

- Не можна сушити дитячий одяг у дворі вночі.
- Якщо хлопчик схожий на матір, а дівчинка на батька – будуть щасливими.
- Щоб дитини не наврочили, вперше її треба мити у воді з молоком.
- Отця новонародженого пригощають пересоленою кашею з перцем.
- До шести тижнів дитину не можна показувати стороннім – не те наврочать.
- Навчати дітей грамоті треба з Наумова дня.
- Тільки дитина зробить перші кроки – матері треба між його ступнями.
- Якщо дитина довго не починає самостійно ходити, треба між його ніг покласти віник – і пруті потім розкидати.
- До хрещення всі діти – Богдани.
- На хрестинах, коли п'ють за здоров'я новонародженого, одну чарку треба вгору виплеснути.
- Не можна нічого вішати над колискою – дитина не засне (додаток Є).
- Якщо дитину, що плаче заколисувати не на руках, а в колисці або ліжечку і особливо ногою, то його буде кидати з однієї біди в іншу.
- Не можна сушити дитячий одяг вночі.
- До хрестин ім'я дитини нікому відкривати не можна.
- Не можна давати дитині ім'я батька, брата, сестри, взагалі будь-кого, хто вже носить це ім'я в тому ж будинку.

3. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Методи дослідження включають теоретичні та практичні підходи. Використано метод вивчення та аналізу відповідної наукової літератури, періодичних видань. Практична частина реалізувалася через зустрічі з сільськими жителями, ознайомлення з різноманітними пересторогами та віруваннями, нормами поведінки, які пов'язані з вагітністю і ставленням до породіллі; збирання пологових звичаїв і обрядів, які мають лікувально-охоронне спрямування на забезпечення щасливого завершення пологів та доброго здоров'я породіллі і новонародженого; пропаганда здорового способу життя.

Анкетування учасників освітнього процесу Пилипчанської гімназії. Нами була створена Google-форма, за допомогою якої провели опитування серед здобувачів освіти середньої ланки гімназії.

Нас цікавили наступні питання:

- Чи вірите ви у народні повір'я, пов'язані з вагітністю?
- Чи мають містичне пояснення народні повір'я, пов'язані з вагітністю?
- Чи завжди з наукової точки зору можна пояснити всі повір'я, пов'язані з вагітністю?

Респондентами були 41 учень (18 хлопців та 23 дівчат).

Джерелами дослідження стали праці з теорії української обрядовості, обряди, поради, рекомендації, застороги, повчання, заборони і забобони, пов'язані із вагітністю жінки та народженням дитини, що побутують у с. Пилипча на Київщині.

4. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Провівши аналіз анкетування, ми дізнались, що серед опитаних 56% дівчат 44% хлопців, вірять у народні повір'я, пов'язані з вагітністю (рис.4). Цікавим є той факт, 40,9% респондентів переконані, що народні повір'я, пов'язані з вагітністю, мають містичне пояснення.

90 % опитаних переконані, що не завжди з наукової точки зору можна пояснити всі повір'я, пов'язані з вагітністю.

Рис.4. Результати дослідження

Звичаї народу – це ті прикмети, за якими розпізнається народ у сучасному та й історичному минулому, вони охоплюють усі ділянки громадського, родинного і суспільного життя. Це ті неписані закони, якими керуються в найменших щоденних і найбільших всенаціональних справах.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження дійшли таких висновків:

- народження дитини завжди було, є і буде визначальною подією в житті родини, адже за народним уявленням «хата з дітьми – базар, а без них цвинтар»;
- пологові обряди і звичаї складаються з трьох тісно пов'язаних циклів: передпологовий, власне пологовий і післяпологовий;
- перші два включають звичаї, уявлення, повір'я, обрядові дії, метою яких є збереження вагітності та забезпечення успішного перебігу пологів;
- післяпологові обряди спрямовані на охорону і очищення матері та дитини, приєднання новонародженого до сім'ї, громади і церкви;
- поради старожилів-українців дівчатам і молодим матусям становлять цінність, оскільки у них узагальнено досвід поколінь, що формувався впродовж значного часу;
- рекомендації, застереження і повчання, виражені у прислів'ях, також вагомі та актуальні для формування духовних цінностей українського суспільства, збереження здоров'я нації;
- багатий скарб звичаїв та обрядів – складова культури нашого народу, який ми отримали в спадок і мусимо зберегти, нічого не втративши, передати нашим дітям, щоб не перервався зв'язок поколінь, щоб зберегти генетичну пам'ять українців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисенко В. Обряди і звичаї в українській родині / В. Борисенко // Традиції і життєдіяльність етносу. – К., 2000. – С. 101–184.
2. Воропай О. Звичаї українського народу / О. Воропай. – К. : Школа, 2006. – 384 с.
3. Горян Г. Родинна обрядовість українців (Народини) / Г. Горян // Українська мова і література. – 2002. – № 23–24. – С. 14–17.
4. Лазуренко В. Від роду до роду. Громадське життя і побут українського селянства у другій пол. XIX ст. / В. Лазуренко, С. Крохмаль. – Черкаси : Ваш дім, 2004. – 92 с.
5. Логвин В. Родильна обрядовість українців : минуле та сучасне / В. Логвин // Родовід. – 1994. – №7. – С. 38–43.
6. Родини. Хрестини. Проводи в останню путь // Шкільна бібліотека. – 2004. – №8. – С. 94–96.
7. Супруненко В. Народини / В. Супруненко. – Запоріжжя, 1993. – 76 с.
8. Українці : Свята. Традиції. Звичаї / упоряд. І. Коверець. – Донецьк : Альфа-Прес, 2004. – 304 с.
9. Чубинський П.П. Мудрість віків (Українське народознавство у творчій спадщині П. Чубинського): У 2-х кн. / П. П. Чубинський. – К. : Мистецтво, 1995. – Кн. 2. – 224 с.

Матеріал надійшов до редакції 16.03.2026 р.

RITUALS AND CUSTOMS OF THE VILLAGE OF PYLYPCHA RELATED TO PREGNANCY AND CHILDBIRTH

Kovalchuk Anastasia,

9th grade student of the Pylypchanska gymnasium
of the Bila Tserkva city council, Kyiv region.

Abstract. The article examines the customs and rituals of the village of Pylypcha in the Bila Tserkva district of Kyiv region associated with childbirth traditions. The author draws attention to the historical, cultural, and ritual significance of studying folk traditions in the context of the development of the Ukrainian state and the preservation of cultural heritage. The study analyzes the specific features of the prenatal, childbirth, and postnatal ritual cycles and systematizes advice, warnings, and superstitions that exist in the region. The research methods included analysis of scholarly literature, ethnographic observations, and interviews with elderly residents of the village. The research identifies distinctive features of local ritual practices and reveals the importance of protective charms and magical actions intended to ensure the health of the mother and child. The practical stage of the study included compiling the encyclopedia “Prohibitions and Superstitions for Pregnant Women.” The author emphasizes the necessity of preserving and transmitting the spiritual experience of the Ukrainian people to future generations.

Keywords: folk customs, childbirth rituals, Ukrainian traditions, the village of Pylypcha, pregnancy, childbirth, amulets, folklore.